Doğma, canım-varlığım qədər sevdiyim Azərbaycanım mənim qibləgahımdır

ŞƏRQ qapısı

Qəzet 1921-ci ildən çıxır

Təsisçi: *Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi və Nazirlər Kabineti*

Sayı: 169 (23.080)

8 sentyabr 2018-ci il, şənbə

Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

www.serqqapisi.az

Qiyməti 20 qəpik

Rəsmi xronika

Xəbər verdiyimiz kimi, sentyabrın 6-da Zaqrebdə Xorvatiya Respublikasının Prezidenti xanım Kolinda Qrabar-Kitaroviçin adından Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin şərəfinə rəsmi ziyafət verilib.

Dövlət başçıları rəsmi ziyafətdə çıxış ediblər.

Xorvatiya Respublikasının Prezidenti xanım Kolinda Qrabar-Kitaroviç çıxışında bildirib ki, anlaşma memorandumunun imzalanması, xüsusilə də enerji sektorunda fəaliyyət göstərən şirkətlər arasında danışıqlarla biz Xorvatiya və Azərbaycan arasındakı münasibətlərin yeni mərhələsinə qədəm qoyduq.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev çıxışında deyib: Bu gün biz enerji, nəqliyyat, kənd təsərrüfatı, infrastruktur, sənayenin inkişafı sahələrində genişmiqyaslı əməkdaşlıq məsələlərini müzakirə etdik. Eləcə də regional məsələləri müzakirə etdik. Müzakirə etdiyimiz bütün məsələlərdə bizim ümumi yanaşmamız var. Bu, çox vacibdir. Bu, bizi həqiqi strateji tərəfdaş edir. Azərbaycan regionumuzun, Avropanın enerji təhlükəsizliyi məsələlərində öz rolunu oynayır. Biz daha da fəal rol oynamağa davam edəcəyik və bu mənada Xorvatiya ilə əməkdaşlıq bizim üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası sosial-iqtisadi baxımdan sürətlə inkişaf edir, çiçəklənir

Görkəmli dövlət xadimi, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının uğurla davam etdirilməsi nəticəsində bu gün Naxçıvan Muxtar Respublikası sürətlə inkişaf edir, günü-gündən çiçəklənir. Qarşıya qoyulan bütün vəzifələrin icra olunması, çoxşaxəli iqtisadiyyatın formalaşdırılması istiqamətində ardıcıl tədbirlərin həyata keçirilməsi, lazımi islahatların vaxtında aparılması, mühüm əhəmiyyətə malik dövlət proqramlarının reallaşdırılması nəticəsində muxtar respublika ölkəmizdə liderliyini qorumaqdadır.

Naxçıvanda mövcud olan yüksək potensialdan daha səmərəli istifadə etməklə sənaye və kənd təsərrüfatının inkişafını sürətləndirmək, bu işdə sahibkarlara hərtərəfli dəstək vermək, əhalinin həyat səviyyəsini yüksəltmək, sosial rifah halını daha da yaxşılaşdırmaq bu gün də dövlətimizin diqqət mərkəzində olan əsas məsələlərdəndir. Bu isə uğurların davamlı olmasını şərtləndirən amil kimi inkişafa stimul verir, yeni-yeni nailiyyətlərin əldə edilməsinə yol açır. İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı və ölkəmizin Gənclər Paytaxtı kimi çox böyük bir tarixi missiyanı yerinə yetirən Naxçıvanda 2018-ci ilin yanvar-iyul aylarında da əldə edilən uğurlu nəticələr inkişafın davamlı xarakter aldığını göstərir.

İqtisadiyyatın sənayeləşməsini sürətləndirmək yolu ilə muxtar respublikanın güclü sənaye mərkəzinə çevrilməsi istiqamətində məqsədyönlü tədbirlərin həyata keçirilməsi öz nəticəsini verməkdədir. Ötən müddət ərzində Naxçıvan Muxtar Respublikasında rəqabətqabiliyyətli müasir sənaye sahələrinin yaradılması, sənayenin infrastruktur təminatının yaxşılaşdırılması sahəsində çoxsaylı layihələr icra edilib, bunun nəticəsində yeni iş yerləri yaradılıb. Sənaye məhsulları istehsalının ilbəil sürətlə artması da bu sahədə nəzərəçarpan inkişafın əsas göstəricilərindən biri kimi dəyərləndirilir. İnkişafın mühüm göstəricisi olan ümumi daxili məhsulun (ÜDM) tərkibində sənayenin ilk yeri tutması da bunu təsdiq edir. Belə ki, muxtar respublikada 2018-ci ilin yanvar-iyul aylarında 1 milyard 505 milyon 444 min 900 manatlıq ÜDM istehsal olunub ki, onun da tərkibində ilk yeri sənaye sahəsi tutur. Həmin dövrdə sənaye üzrə 621 milyon 450 min manat dəyərində məhsul istehsal edilib. Bu da 2017-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1,6 faiz çoxdur. Onu da qeyd edək ki, hər bir nəfərə düşən ÜDM-in həcmi 2017-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2,4 faiz artaraq 3318 manatı ötüb. Bu, muxtar respublikanın hərtərəfli inkişafının nəticəsidir.

Azad sahibkarlıq fəaliyyətinin geniş vüsət aldığı muxtar respublikada yerli ehtiyatlar hesabına müxtəlif növdə sənaye məhsulları istehsalının təşkili, aqrar sektorda emal sənayesinin genişləndirilməsi, sosial xidmət sahələrində kiçik və orta sahibkarlığın daha da gücləndirilməsi öz bəhrəsini verməkdədir. Həyata keçirilmiş belə layihələr arasında sənaye və kənd təsərrüfatı sahələri olmaqla, ümumilikdə, 30 layihənin əsası qoyulub. Yaradılan bu müəssisələr hesabına 279 yeni iş yeri açılıb.

Bu tədbirlərin davamı olaraq qarışıq yem istehsalı, qaynaq çubuğu, kimyəvi tərkibli tikinti materialları istehsalı, plastik tara, tullantı yağların yenidən emalı və bərk sürtkü yağlarının, plastik səbət, xalça, yun və boyaq bitkilərinin tədarükü, Şahbuz rayonunun Badamlı qəsəbəsində "Gəmiqaya Mineral Sular" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti tərəfindən yeni mineral su istehsalı sahəsi, heyvandarlıq, balıqçılıq, quşçuluq təsərrüfatları, meyvə-tərəvəz məhsullarının konservləşdirilməsi, soyuducu anbar və müxtəlif xidmətlər üzrə 20 sahənin yaradılması davam etdirilib. Həyata keçirilən layihələrin reallaşdırılması məqsədilə cari ilin ötən dövrü ərzində Naxçıvan Muxtar Respublikası Sahibkarlığın İnkişafı Fondu tərəfindən 25 layihənin maliyyələşdirilməsinə güzəştli şərtlərlə 5 milyon 773 min 400 manat maliyyə dəstəyi göstərilib.

Təsərrüfat subyektlərinin kredit resurslarına çıxış imkanları da davamlı olaraq yaxşılaşdırılıb. 2018-ci ilin yanvar-iyul aylarında muxtar respublikanın bank və kredit təşkilatları tərəfindən hüquqi və fiziki şəxslərə, ümumilikdə, 30 milyon 760 min 400 manat məbləğində kreditlər verilib. Bu da bir il öncəki göstəricidən 2,3 dəfə çoxdur.

Muxtar respublikamızda iqtisadiyyatın ən vacib sahəsi olan kənd təsərrüfatında istehsalın və ixracın stimullaşdırılması, məhsulun rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılması, əhalinin ərzaq məhsullarına olan tələbatının yerli istehsal hesabına ödənilməsinə dövlət dəstəyi bu sahədə mühüm nailiyyətlərin əldə edilməsinə imkan verib. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin sərəncamları ilə təsdiq edilmiş və icrası uğurla başa çatdırılmış "Naxçıvan Muxtar Respublikasında kartofçuluğun inkişafı üzrə Dövlət Proqramı (2005-2010-cu illər)", "2008-2015-ci illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatına dair Dövlət Proqramı", 2014-2015-ci illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında əhalinin məşğulluğunun artırılması üzrə Dövlət Proqramı", həmçinin "Naxçıvan Muxtar Respublikasının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı", "2016-2020-ci illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında meyvəçiliyin və tərəvəzçiliyin inkişafı üzrə Dövlət Proqramı", "2017-2022-ci illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında arıçılığın inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nın həyata keçirilməsi muxtar respublika iqtisadiyyatını gücləndirib, kənd təsərrüfatının kompleks inkişafını təmin edib.

Əhalinin əsas hissəsinin kənd təsərrüfatı ilə məşğul olması muxtar respublikada əkinçiliyin inkişafını şərtləndirir. Fermerlərə taxıl əkinlərinə görə subsidiyaların verilməsi, texniki təminatın yaxşılaşdırılması üçün istehsalçılara lizinq yolu ilə güzəştli şərtlər əsasında texnika və gübrələrin satılması əkinçiliyin inkişafında yeni istiqamətlər açıb, əkin sahələrinin və məhsuldarlığın ilbəil artmasına səbəb olub. Bundan başqa, yüksəkkeyfiyyətli süd və ət məhsullarının əldə olunması məqsədilə heyvandarlığın inkişafı da diqqət mərkəzində saxlanılır. Məhz bütün bunların nəticəsidir ki, bu ilin yanvar-iyul aylarında 234 milyon 475 min 300 manatlıq kənd təsərrüfatı məhsulları istehsal olunub. Bu, 2017-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 3,7 faiz çoxdur.

Sənaye və kənd təsərrüfatı sahələrində istehsalın yüksək sürətlə artması iqtisadi inkişafın mühüm göstəricilərindən hesab edilir. Bu, sahibkarlıq fəaliyyətinin davamlı olaraq dəstəklənməsi, yeni istehsal müəssisələrinin yaradılması, torpaq mülkiyyətçilərinə, ailə təsərrüfatlarına, fermerlərə göstərilən dövlət dəstəyi nəticəsində mümkün olub. Ümumilikdə, yerli istehsalın inkişafı strategiyasına uyğun olaraq, muxtar respublikada 126 növdə 570 çeşiddə ərzaq, 256 növdə 884 çeşiddə qeyri-ərzaq olmaqla, cəmi 382 növdə 1454 çeşiddə məhsul istehsal olunur. 108 növdə ərzaq, 242 növdə qeyri-ərzaq olmaqla, 350 növdə məhsula olan tələbatın yerli istehsal hesabına ödənilməsi idxaldan asılılığın ciddi şəkildə azaldılmasına, əhalinin tələbatının keyfiyyətli məhsullarla ödənilməsinə şərait yaradıb.

Muxtar respublikada iqtisadiyyatın dinamik inkişafı xarici ticarət əlaqələrinin genişlənməsinə müsbət şərait yaradıb, 2018-ci ilin yanvar-iyul aylarında 249 milyon 147 min 700 ABŞ dolları dəyərində xarici ticarət dövriyyəsi qeydə alınıb. İxracın dəyəri 2017-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə artaraq 221 milyon 145 min 500 ABŞ dolları təşkil edib, 193 milyon 143 min 300 ABŞ dolları dəyərində müsbət saldo yaranıb.

Sosial-iqtisadi yüksəlişi ilə diqqətləri üzərinə cəlb edən muxtar respublikamız qədimliyini və tarixiliyini qorumaqla sürətlə inkişaf edir. Ötən illər ərzində inkişaf proseslərinin ardıcıl xarakter alması nəticəsində sənaye məhsulunun həcmi 34,4, əsas kapitala yönəldilmiş investisiyalar 15,9, tikinti-quraşdırma işləri isə 15,2 dəfə artıb, irimiqyaslı infrastruktur layihələri yerinə yetirilib, elektrik stansiyaları istismara verilib, içməli su və kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması layihələri həyata keçirilib. Müasir avadanlıqlarla təchiz edilmiş idman kompleksləri, təhsil və səhiyyə müəssisələri, mədəniyyət və turizm obyektləri inşa edilib, yeni yollar çəkilib, istehsal müəssisələri yaradılıb, 72 mindən çox yeni iş yeri açılıb. Təsadüfi deyil ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sədri olduğu və dünyanın 70 ölkəsinin 5 mindən artıq şirkət və təşkilatını birləşdirən "Caspian European Club" 2017-ci ildə ölkədə həyata keçirilən iqtisadi islahatların və sosial siyasətin nəticələrini əks etdirən Azərbaycan Respublikası regionlarının illik investisiya reytinqini müəyyənləşdirdiyi zaman Naxçıvan Muxtar Respublikası ən yüksək ümumi bal toplayaraq liderliyə yüksəlib.

Aparılan təhlillər göstərir ki, cari ilin yanvar-iyul aylarında bu tendensiya yüksələn xətt üzrə davam edib. Belə ki, vəsait qoyuluşları çərçivəsində bəhs olunan dövrdə muxtar respublikada bütün maliyyə mənbələrindən əsas kapitala 579 milyon 300 min 400 manat vəsait yönəldilib. Bu da bir il öncəki göstəricidən 1,9 faiz çoxdur. Əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitin 549 milyon 804 min manatı və ya 94,9 faizi tikinti-quraşdırma işlərinin payına düşüb.

Göründüyü kimi, 30 ilə yaxındır, blokada şəraitində yaşasa da, Naxçıvan Muxtar Respublikası hərtərəfli və dayanıqlı inkişafa nail olub. Bütün bunlar ulu öndərimiz Heydər Əliyevin arzuladığı kimi Naxçıvanın uğurlu sosial-iqtisadi tərəqqisi nəticəsində mümkün olub. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev bu barədə deyib: ***"...Naxçıvan uğurla, sürətlə inkişaf edir. Son illər ərzində muxtar respublikada böyük abadlıq-quruculuq işləri görülmüşdür. Naxçıvan Muxtar Respublikası bütün iqtisadi göstəricilərinə görə çox sürətlə inkişaf edən respublikadır. Son 15 il ərzində respublikanın ümumi daxili məhsulu on dəfəyə yaxın artıbdır. Bu, məncə, dünya miqyasında rekord göstəricidir. Bütün uğurlar münasibətilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının rəhbərliyini, bütün sakinlərini ürəkdən təbrik etmək istəyirəm".***

✍ **Rauf KƏNGƏRLİ**

Yeniləşən kəndlərimiz

Quruculuq işləri ilə müasirləşməkdə olan qədim QAZANÇI

Culfa rayon mərkəzindən 43 kilometr şimalda, Əlincəçayın sağ sahilində Zəngəzur silsiləsinin yamaclarına sığınan Qazançıya üz tutmağımızın səbəbi böyük quruculuq işlərinə "ağuşunu açan" bu kəndin dünəni və bu günü ilə tanış olmaq, tikilməkdə olan sosial obyektlərin qədim yaşayış yerinin mənzərəsinə qatacağı müasirliyi öz gözlərimizlə görmək idi. Maşınımız Ərəzin, Əbrəqunus, Bənəniyar, Saltaq, Göydərə, Əlincə kəndlərini arxada qoyub Qazançıya doğru yüksəklərə qalxdıqca bir sərinlik duyulurdu. Kəndə çatanda isə bu sərinlik daha da artdı. Bu isə təbii idi. Çünki biz dəniz səviyyəsindən 1500 metr yüksəklikdə, yaşıllıqların əhatə etdiyi bir yaşayış məntəqəsində idik. Bir saat öncə Culfa şəhərində olarkən hiss etdiyimiz istidən burada əsər-əlamət yox idi. Hündür ağacların xəfif küləkdən ahəstəcə yellənən yarpaqları dağların sərin mehinə qoşularaq qonaqlarını qarşılayırmış kimi həm də hansısa dağ çiçəyinin gözəl rahiyəsini özü ilə bərabər gətirib bizə hiss etdirməklə sanki "xoş gəlmisiniz", – deyirdi.

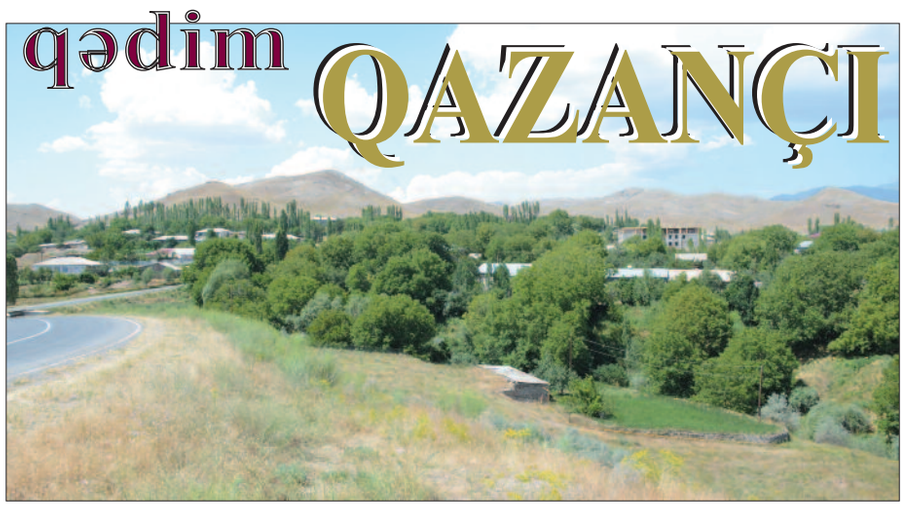

Tarixin özü qədər qədim kənd

Bu qədim yaşayış yeri haqqında kiçik araşdırma apararkən məlum oldu ki, kənd muxtar respublikamızın ən qədim yaşayış məskənlərindən biridir. Ərazidə Tunc və İlk Dəmir dövrlərinin abidəsi olan Qazançı qalası, orta əsrlərə aid Qazançı körpüsü, ətrafdakı bir neçə kənd xarabalıqları, karvansara və sair abidələr bunu bir daha sübut edir. Tədqiqatlara əsasən Nadir şaha qədər burada 1000-dən artıq ailə yaşayıb. Bu faktı kəndin 1727-ci ildə Əlincə nahiyəsinə daxil olan 28 yaşayış məntəqəsi içərisində ən çox vergi (21164 axça) verməsi də təsdiqləyir.

"Qazançı" sözünün etimologiyası ilə bağlı belə bir fikir də yürüdülür ki, bu ad "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının qəhrəmanı Salur Qazanın adı ilə bağlıdır. Ümumiyyətlə, Naxçıvandakı "qazan" köklü toponimlərin hamısı oğuz igidi Qazanın adı ilə əlaqələndirilir.

Tədqiqatçı alimlər "Qazançı" adının mənşəyini bizim eranın II əsrində Cənubi Qafqaz, o cümlədən Albaniyada yaşayan qədim türkdilli bolqar tayfaları ilə də əlaqələndirərək qeyd edirlər ki, bolqar tayfalarının ən iri qəbilələrindən biri Qazançı idi. Və alimlərimiz belə bir nəticəyə gəlirlər ki, bu adın mənşəyinin "bulqar" türk tayfa adı ilə əlaqələndirilməsi doğru fikirdir. Çünki bu ad bolqarların Kazan qolunun adı ilə bağlıdır.

Burada eramızdan əvvəl 2-1-ci minilliyin əvvəllərinə aid Qazançı qalası, IX-X əsrlərə aid yaşayış yeri, XV-XVI əsrlərə aid edilən və Azərbaycanda biraşırımlı körpülərin ən yaxşı nümunəsi olan Qazançı körpüsü, XIII-XVII və XIV-XVIII əsrlərə aid Qazançı nekropolları və adlarını çəkdiyimiz tarixi abidələrdən tapılmış nümunələr bu yaşayış məskəninin qədimliyindən, eyni zamanda Naxçıvan mədəniyyətinin zənginliyindən geniş söhbət açır.

Qədim dövrlərin bizə ərməğanı olan Qazançı körpüsü və qalası kimi onlarla bənzərsiz memarlıq nümunələrimizin rəsmlərə köçürülən şəkillərinin mənzillərimizi bəzəməsi tariximizi dəyərləndirərək hər an yaşatmaq istəyindən irəli gəlir.

Qazançı bu gün

Qazançı kəndi də digər dağ yaşayış məntəqələrimiz kimi, ilin-günün bu vədəsində əkilməli, biçilməli, yetişdirilməli, qışa tədarük görülməli bir vaxtda öz qayğıları ilə yaşayır. Kənd inzibati ərazi dairəsi üzrə nümayəndə İbrahim Aslanov söhbət zamanı dedi ki, kəndin ərazisi 4523 hektar sahədən ibarətdir. Bunun 450 hektarı şəxsi mülkiyyətdə, 320 hektarı dəmyə əkin sahələri, 130 hektarı sulu və həyətyanı sahələr, qalanı isə ümumi istifadədə olan torpaqlardır. Yerli əhali onlara mənsub olan bu torpaqlardan səmərəli istifadə edir, yuxarıda da qeyd etdiyimiz əkib-biçməklə, məhsul əldə etməklə öz yaşayışlarını qururlar.

Kəndin 752 sakini var. Onlar 224 təsərrüfatda birləşiblər. Əhali, əsasən, əkinçilik və heyvandarlıqla məşğuldur. Kənd adamları 5000-dən artıq xırdabuynuzlu, 6000 iribuynuzlu, 2500 baş quş saxlayırlar. Buranın gözəl təbiəti bal istehsalına da şərait yaradır. Niyə də yaratmasın ki? Aranda arı saxlayanlar isti günlərdə xərc çəkib arıları dağa, yaylağa qaldırdıqları halda, bu kəndin arıçıları belə qayğıdan azaddırlar. Elə 35 təsərrüfatda 800-dən artıq arı ailəsinin saxlanılması qazançılıların bu sahədən bəhrələndiklərinin göstəricisidir. Ötən il Naxçıvan şəhərində keçirilən "Arıçılıq məhsulları – bal" festivalına kəndin arıçıları 500 kiloqramdan artıq bal çıxarıblar. Təmiz və keyfiyyətli olduğuna görə yaxşı da mənfəət götürüblər. Təcrübəli arıçılardan biri olan Hüseyn Əliyev 70 arı ailəsi saxlayır. O, bizimlə söhbət zamanı arıçılığın sirrinin halallıqla bağlı olduğunu söylədi: "Bəziləri hansı yolla yaxşı qazanc əldə edək, – deyə düşünürlər. Arıçılıq isə halallıq istəyir. Yalnız halallıqla bu sahəni inkişaf etdirmək və yaxşı qazanca sahib olmaq mümkündür. Bu işə haram qatdınsa, heç vaxt uzun sürməz. Hökmən itirəcəksən".

Kəndin zəhmətkeş insanları bu il 220 hektardan artıq sahədə əkin keçiriblər. Bunun 145-i buğda, 20-si arpa, 15-i noxud, 2-si lobya və kartof, 0,3-ü sarımsaq, qalanı isə digər tərəvəz və çoxillik otdur. Bundan əlavə, həyətyanı sahələrdə də bir qarış torpaq belə, boş saxlanılmayıb.

Qazançı kəndində meyvəçilik də ildən-ilə inkişaf etdirilir. "Qocalmış" ağacların "ömrü" nəzərə alınmaqla əkilən yeni tinglər kənddə alma, armud, ərik, gilənar, gilas kimi meyvə və giləmeyvə bolluğuna şərait yaradan səbəblərdəndir. Bu kənddə bütün dağ yaşayış məntəqələrimizdə olduğu kimi, cəviz ağacları çoxdur. Ötən il əhali 22 ton cəviz satıb.

İcra nümayəndəsi kəndin torpağa tər verib, əvəzində zər, ruzi alan əhalisi haqqında maraqlı bir fikri də vurğuladı: Bu kəndin əhalisi nə isə almaq üçün kənara getmir. Buradaca bir-birinə pendir, şor-kərə, yumurta, tərəvəz satır. Yəni kimdə nə yoxdursa, onu qonşusundan, həmkəndlisindən alır.

Qədim yurda müasir töhfələr

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin ölkəmizdə başladığı quruculuq siyasəti illərdir ki, muxtar respublikamızda sürətlə, həm də keyfiyyət amili əsas götürülərək həyata keçirilir. Qədim diyarımızda quruculuq prosesinin ucqar dağlıq ərazilərimizdə yerləşən kəndlərimizi daha çox əhatə etməsi isə burada yaşayan insanların həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasına, onların rifah halının yüksəldilməsinə, bir sözlə, insan amilinə verilən dəyərdir. Ucqar Qazançı kəndində başlanan və uğurla həyata keçirilən quruculuq işləri də burada yaşayan yüzlərlə insanın rahatlığı, sosial qayğılardan azad olunması üçün nəzərdə tutulub.

Kəndin mərkəzindəki canlanmadan adam qürur hissi duyur. Məktəb, həkim ambulatoriyası, kənd və xidmət mərkəzlərinin inşası Qazançını böyük tikinti meydançasına çevirib. Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin Culfa Rayon İdarəsi tərəfindən həyata keçirilən işlər barədə məlumatlanmaq istəyərkən iş icraçısı Babalı Hüseynov söhbətə kəndin sosial mənzərəsində xüsusi yeri olan məktəb binasından başladı. Məlum oldu ki, 216 şagird yerlik nəzərdə tutulmuş məktəb binası 3 mərtəbədən ibarətdir. Binada tikinti işləri başa çatdırılıb, hazırda qapı və pəncərələr salınır. Məktəbdə 3 laboratoriya, 2 elektron lövhəli, 1 şahmat sinfi, kitabxana, idman zalı və hərbi kabinənin yaradılması nəzərdə tutulub. Məktəb binasından kənarda tikilən yardımçı binada isə bufet, qazanxana və sanitar qovşaq yerləşəcəkdir. Söhbətimizə icra nümayəndəsi də qoşulub başa çatmış tədris ili ilə bağlı maraqlı bir məlumatı bildirərək dedi ki, məktəbin 7 məzununun hamısı ali məktəblərə qəbul olunub. Onlardan bir nəfəri – Ləman Aslanova 500-dən artıq bal toplayıb. Heç şübhəsiz, belə yaraşıqlı, müasir binaya və maddi-texniki təchizata malik olacaq kənd məktəbinin pedaqoji kollektivi daha böyük təhsil göstəricilərinə nail olmaq kimi mühüm vəzifənin öhdəsindən layiqincə gələcək.

İş icraçısı ilə söhbətimizin davamında o, digər tikili – kənd mərkəzi ilə həkim ambulatoriyası haqqında danışaraq dedi ki, onlar ayrı-ayrı girişləri olan bir binada fəaliyyət göstərəcəkdir. Bina zirzəmi ilə birlikdə 3 mərtəbədən ibarətdir. Kənd mərkəzində inzibati ərazi dairəsi üzrə nümayəndəlik, Yeni Azərbaycan Partiyası, bələdiyyə, kitabxana, mədəniyyət evi üçün otaqlar istifadəyə veriləcəkdir. Həkim ambulatoriyasında isə kənd sakinlərinə hərtərəfli tibbi xidmət üçün stomatoloq, ginekoloq, müayinə, manipulyasiya, pediatr, peyvənd otaqları, əczaxana fəaliyyət göstərəcəkdir. Tikinti, ümumilikdə, başa çatdırılıb, burada son tamamlama işləri görülür.

Ərzaq, təsərrüfat malları və ət satışı mağazalarının, gözəllik salonunun və bərbərxananın fəaliyyət göstərəcəyi xidmət mərkəzində də tikinti işləri yekunlaşmaq üzrədir. Hazırda inşaatçılar binaya vurulan dam örtüyünü tamamlamağa çalışırlar.

Orta əsrlərdə Əlincəçay üzərində inşa edilən Qazançı körpüsü Şərq memarlıq üslubunun bənzərsiz nümunələrindəndir. Körpü yonulub hamarlanmış daş parçalarından tikilib. Kəndin quruculuq salnaməsini yaradan yeni tikililərlə yanaşı, tarixi memarlıq abidəsi olan Qazançı körpüsü, eyni zamanda körpüyə gedən yol da bərpa edilir. Bu isə muxtar respublikamızda uzun illərdən bəri tarixi abidələrə göstərilən diqqət və qayğının davamıdır.

Görülən işlər kənd sakinlərinin böyük sevincinə səbəb olub. Tikinti meydançasının yanında söhbətləşdiyimiz kənd məktəbinin hərbi rəhbəri Arzu Qurbanov, həkim ambulatoriyasının baş həkimi Cəmil Əliyev, kəndin 80 yaşlı sakini Zeyqəm Hüseynov və gənc nəslin nümayəndəsi Əbülfəz Quliyev kəndlərində həyata keçirilən quruculuq işləri üçün bütün sakinlər adından minnətdarlıq etdilər. Qədim tarixə malik kəndlərinin belə müasir növrağının onların yurd yerlərinə sevgilərini artırdığını söylədilər. Hər hansı bir işlə bağlı 43 kilometr qət edib rayon mərkəzinə getdiklərini bildirdilər. Yeni obyektlərin tikintisi, burada əhaliyə göstəriləcək xidmətlərlə bu problemlərə son qoyulacağını, sözün həqiqi mənasında, sevinclə vurğuladılar. Muxtar respublikamızda insanların yaxşı yaşayışı, onların rahatlığı üçün görülən işlərə görə dövlətimizə minnətdarlıqlarını ifadə etdilər.

Bizi çox səmimi qarşılayıb mehribancasına yola salan Qazançı sakinlərinin: "Kəndimizə gəlişiniz axırıncı yox, axarıncı olsun", – söyləmələri bu qədim yaşayış məntəqəsi sakinlərinin yüksək qonaqpərvərliyə malik olduqlarını açıqca göstərir. Elə biz də günbəgün abadlaşıb müasirləşən bu kənddən daha axar-baxarlı, xoş büsatlı günlərdə yenidən görüşmək ümidi ilə ayrılırıq.

✍ **Mətanət MƏMMƏDOVA**

Yurdumuzun "sehrli" neməti: Sirab

Ulu Yaradanın Naxçıvan torpağına bəxş etdiyi nemətlər, sərvətlər həddən artıq çoxdur. Bu sərvətlər içərisində bulaqlarımız, mineral sularımız önəmli yerə malikdirlər.

Qədim Naxçıvan torpağı içməli mineral suları ilə nəinki ölkəmizdə, o cümlədən bütün dünyada tanınır. Naxçıvanın "mineral suların təbii muzeyi" adlandırılması da məhz bununla bağlıdır.

Hələ ki bu "muzeyin" 250-dən artıq "eksponat"ı aşkar olunub. 20-ci yüzillikdən etibarən muxtar respublikanın mineral su ehtiyatlarının tədqiqi istiqamətində bir çox tədbirlərə başlanılıb. Ötən müddət ərzində də müəyyən edilib ki, bölgədə mineral suların 6 tipi, 16 sinfi və 33 müxtəlif növü mövcud olub.

Onlardan biri də "Sirab" mineral su yatağıdır. Babək rayonu ərazisində, Naxçıvan şəhərindən 18 kilometr şimal-şərqdə, Sirab kəndindən 3 kilometr şimalda, dəniz səviyyəsindən 1100 metr hündürlükdə yerləşən, müalicəvi tərkibə malik mineral su yatağının 1950-ci ildə kiçik bir sexdə istehsalına başlanılıb. Hazırda bu mineral su Babək rayonu ərazisində tikilən və istifadəyə verilən müasir zavodda istehsal olunur. "Sirab" Mineral Sular Zavodunda 7 texnoloji xətt quraşdırılıb və 4 sex fəaliyyət göstərir. Burada "Sirab" qazlaşdırılmış və qazlaşdırılmamış formalarda istehsal edilir. İstehsal olunan təbii mineral müalicəvi süfrə suyu müxtəlifhəcmli plastik və şüşə butulkalarda qablaşdırılır. "Sirab" mineral su yatağı, əsasən, 3 yeraltı mineral su hövzəsindən – Şorsudərə, Kəlbəağıl və Kütandağdan ibarətdir.

"Sirab"ın dünya bazarına çıxarılması və zavodun tam gücü ilə işləməsi ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövrünə təsadüf edir. Hazırda da müasir standartlara cavab verən yüksəkkeyfiyyətli məhsul istehsal etməyin nəticəsidir ki, "Sirab" mineral suyu ixrac olunduğu bir çox xarici ölkələrdə böyük şöhrət qazanıb. Belə ki, 2009-cu ildə Ukraynanın Kiyev şəhərində keçirilən "Qida məhsulları və içkilərin XII forumu"nda "Qızıl", 2010-cu ildə Moskva şəhərində keçirilən XVII Beynəlxalq "PRODEKSPO 2010" sərgisində isə "Gümüş" medal ilə təltif olunub.

Həyata keçirilən ardıcıl və məqsədyönlü tədbirlər 2003-cü ildə Babək "Sirab" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin də yaradılmasına təkan verib. "İlin brendi", "Biznesdə uğur", "Mükəmməl ləzzət" mükafatlarına layiq görülməsi "Sirab"ın keyfiyyət göstəricisi sayıla bilər. Ona görə də bu suyun alıcılarının sayı getdikcə artır. O, paytaxt şəhərimizə, həm də Rusiya, Belarus, İran, Türkiyə, Qazaxıstan, Türkmənistan, Ukrayna, Baltikyanı ölkələrə satışa göndərilir.

Son olaraq onu da bildirək ki, bu mineral su mədə-bağırsaq, tənəffüs yolları, allergiya, həzm yolları, qaraciyər, öd kisəsi və böyrək xəstəlikləri zamanı çox faydalıdır. Həmçinin Sirabdan mütəmadi istifadə edərək, mədədəki qastrit xəstəliyinin qarşısını da ala bilərik.

Telli MUSTAFAYEVA

“Naxçıvan: İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı” mövzusunda beynəlxalq konfrans keçirilmişdir

Sentyabrın 7-də “Naxçıvan” Universitetində “Naxçıvan: İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı” mövzusunda beynəlxalq konfrans keçirilmişdir.

Beynəlxalq konfransın iştirakçıları ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin abidəsini ziyarət edərək gül dəstələri qoymuş, ulu öndərin xatirəsinə ehtiramlarını bildirmişlər. Daha sonra onlar Heydər Əliyev Muzeyinə gələrək dahi şəxsiyyətin həyatı, siyasi və dövlətçilik fəaliyyəti ilə bağlı eksponatlara baxmışlar.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Aparatının rəhbəri Əli Həsənov beynəlxalq konfransda çıxış edərək qeyd edib ki, beşminillik şəhər mədəniyyətinə malik olan Naxçıvanın zəngin tarixi-mədəni irsi İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı kimi onun əhəmiyyətini daha da artırır. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri, Naxçıvan şəhərinin 2018-ci il üçün İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı elan olunması ilə əlaqədar yaradılmış Təşkilat Komitəsinin Sədri cənab Vasif Talıbovun dediyi kimi: ***“Naxçıvan Muxtar Respublikasında İslam dəyərlərinə yeni yanaşmanın – elmi baxışın əsası qoyulmuş, türk-islam mədəniyyəti abidələri tədqiq olunmuş, Naxçıvan İslam mədəniyyətinin əsas inkişaf mərkəzi kimi bir daha öz təsdiqini tapmışdır”.***

Ali Məclis Aparatının rəhbəri bildirmişdir ki, bu gün Naxçıvan Muxtar Respublikasında iqtisadi və mədəni inkişafla yanaşı, tarixi-mədəni irsin, eləcə də İslam dəyərlərinin qorunmasına xüsusi diqqət yetirilir. Muxtar respublikada 211 məscid var. Onlardan 169-u yeni tikilmiş və ya yenidən qurulmuş, dini-tarixi abidələr və ziyarətgahlar bərpa edilərək dindarların və zəvvarların ixtiyarına verilmişdir.

Qeyd olunmuşdur ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasında din elmi şəkildə öyrənilir və təbliğ olunur. Dini dəyərlərin olduğu kimi təbliğinə xidmət edən və onun mahiyyətini açan kitablar nəşr edilir. “Naxçıvan” Universitetinin Dinşünaslıq ixtisasında İslam dininin əsasları tədris olunur. Görülən tədbirlərin nəticəsidir ki, müxtəlif məzhəb və təriqətlərin nümayəndələri məscidlərdə birgə ibadət edirlər. Bütün bunlar nəzərə alınaraq İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin 2009-cu ilin oktyabrında Bakı şəhərində keçirilmiş altıncı konfransında qəbul edilmiş qərarla Naxçıvan şəhəri 2018-ci il üçün İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı seçilmişdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 2 iyun tarixli Sərəncamına əsasən Naxçıvan şəhərinin 2018-ci il üçün İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı elan edilməsi ilə əlaqədar Təşkilat Komitəsi yaradılmışdır. Təşkilat Komitəsinin Tədbirlər Planına uyğun olaraq “İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı Naxçıvan – 2018” loqotipi, üzərində loqotip əks olunmuş zərf və poçt markası, buklet və döş nişanları hazırlanmışdır.

2017-ci il iyulun 7-də “Naxçıvanın türk-islam mədəniyyəti abidələri: tarixdə və günümüzdə” mövzusunda beynəlxalq konfrans, dekabrın 6-da “Ümummilli lider Heydər Əliyev dini həmrəyliyin yaradıcısıdır” mövzusunda konfrans keçirilmişdir. Bu gün öz işinə başlayan “Naxçıvan: İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı” mövzusunda beynəlxalq konfrans da Tədbirlər Planına uyğun olaraq görülən işlərin davamıdır.

Əli Həsənov beynəlxalq konfransın Naxçıvanın zəngin türk-islam mədəniyyətinin öyrənilməsi işinə mühüm töhfə olduğunu bildirmiş, konfrans iştirakçılarını salamlamış və konfransa öz işində uğurlar arzulamışdır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıl Hacıyev “Naxçıvan: islam mədəniyyətinin yaşadıldığı məkan” mövzusunda çıxış edərək demişdir ki, Naxçıvan şəhəri qədim və zəngin tarixə malikdir. Dünyanın az şəhərləri vardır ki, onlar ilkin şəhər mədəniyyətinin yaranmasının beşminillik tarixinə malikdirlər. Həm də bu tarixdə çox böyük zənginlik olmuşdur. Bu zənginliyi yaradan ərazinin qədim sakinləri və Naxçıvanın Böyük İpək Yolu üzərində yerləşməsidir. Naxçıvanın Yaxın və Orta Şərqin şəhərləri, eləcə də digər ölkələrlə çoxsahəli mədəni-iqtisadi əlaqələrinin artması onun inkişafına əsaslı təsir göstərmişdir. Böyük İpək Yolu ilə hərəkət edən ticarət karvanları, bölgəyə gələn tacirlər, səyyahlar, alimlər Naxçıvanın bu inkişafını görmüş, öz yol qeydlərində bu haqda bəhs etmişlər. Ona görə də orta əsr mənbələrində Naxçıvan ərazisi, xüsusilə Naxçıvan şəhəri haqqında çox dəyərli və maraqlı məlumatlar vermişlər. Bu mənbələrdə Naxçıvan şəhəri “Yer üzərində bundan daha çox əhalisi olan şəhər yoxdur”, “Təbriz və Bağdaddan sonra Naxçıvan kimi cəlallı və əzəmətli şəhər yoxdur”, “Şəhərdə çoxlu saray, köşk və eyvan vardır” və başqa bu kimi ifadələrlə, “Nəqşi-cahan” epiteti tərənnüm olunmuş, “Naxçıvan İslamın ən güclü dayaqlarından biri” adlandırılmışdır. Bu gün də Naxçıvanın malik olduğu zəngin tarixi-mədəni irsin və burada İslam dəyərlərinin yaşadılması sahəsində görülən işlər, Naxçıvan şəhərinin müasir inkişafı, bu şəhərin İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı kimi tarixi missiyasını şərtləndirir.

Milli Azərbaycan tarixi Muzeyinin direktoru, akademik Nailə Vəlixanlı “Bölgədə islam dini və mədəniyyətinin təşəkkülündə Naxçıvanın yeri və rolu” mövzusunda çıxış edərək bildirmişdir ki, Azərbaycanın bu ulu diyarı dünyanın ən qədim sivilizasiya mərkəzlərindən biridir. Naxçıvan tarixən tək-tanrıçılığın məskəni olub. Bu torpaqda böyük mədəniyyət formalaşıb. Naxçıvan abidələrində islami dəyərlər və dünyəvilik vəhdətdə götürülüb. Zəngin tarixə malik olan bu diyar İslam mədəniyyətinə, bəşəri və insani dəyərlərə töhfə verməkdədir.

İstanbul Universitetinin müəllimi, professor Oktay Belli “Naxçıvanda olan türk-islam mədəniyyəti abidələrinin Türk dünyası üçün əhəmiyyəti” mövzusuna toxunaraq qeyd etmişdir ki, bu konfrans türk tarixi üçün böyük əhəmiyyət daşıyır. Çünki Naxçıvanın Türk dünyasında çox böyük yeri və rolu vardır. Bu qədim diyar olduqca zəngin bir tarixə malikdir. Bu ulu torpaq tarixi-mədəni abidələri ilə öz ulu keçmişindən xəbər verir. Körpülər, abidələr, karvansaraylar, məscidlər, hamamlar türk xalqının bu torpağa vurduğu naxışlardır və bu xalqın tarixinin nə qədər köklü olduğunu sübut edir.

Ərzurum Universitetinin Sənətşünaslıq kafedrasının müdiri, professor Hüseyn Yurttaşın “İslam motivli tac qapıların quruluşunda Naxçıvanın rolu”, Təbriz Sənət Universitetinin müəllimi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Bəhram Acarlının “XII-XIII əsrlər Arazətrafı Naxçıvan arxeoloji ehkamlarına dair təəssüratlar” mövzularında məruzələri dinlənilib. Məruzəçilər qeyd ediblər ki, Naxçıvan müqəddəs torpaqdır və onun mədəniyyəti, tarixi Azərbaycan xalqının qədim sivilizasiyanın beşiklərindən biri olduğunu nümayiş etdirir. Tarixən Yaxın və Orta Şərqin əzəmətli şəhərlərindən biri kimi Naxçıvan bütün böyük keçmişi ərzində İslam mədəniyyətinin çoxəsrlik nailiyyətlərinin layiqincə qorunub yaşadılmasında özünəməxsus rol oynamışdır. Məhz bu baxımdan Naxçıvan İslamın olduğu kimi təbliğinə öz töhfəsini verir.

Sonra konfrans öz işini bölmələrdə davam etdirib.

“Şərq qapısı”

Naxçıvanın İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı seçilməsi aparılan uzaqgörən siyasətin bəhrəsidir

Beynəlxalq konfransın iştirakçıları bu fikirdədirlər

Naxçıvan şəhərində “Naxçıvan: İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı” mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfransda iştirak edən nümayəndələrdən bir neçəsi ilə görüşüb müsahibələr aldıq. Həmin müsahibələri oxucularımıza təqdim edirik.

İsa Həbibbəyli – AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik: – Naxçıvan şəhərinin 2018-ci il üçün İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı elan olunması ilə əlaqədar keçirilən tədbirlər qədim diyarın bütün sahələrdəki inkişafını dünyaya göstərib. Bu günədək Avropanın bir çox tanınmış şəhərlərində olduğumdan deyə bilərəm ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri cənab Vasif Talıbovun rəhbərliyi ilə illərdən bəri aparılan uğurlu siyasət nəticəsində qədim diyar əsl Avropa məkanına çevrilib. Fərəhlə demək olar ki, bu gün qədim torpaqda yeni nəsil şair və yazıçılar, elm adamları yetişib, hətta bir sıra sahələrdə elmi məktəblər də yaranmağa başlayıb. Bu mənada, konfransın keçirilməsi Nuhun məskəni sayılan Naxçıvanın binə olmasından indiyədək keçdiyi möhtəşəm yolu dünyaya bəyan etmək, çatdırmaq işində həmin ziyalılar üçün böyük fürsətdir. Tədbirdə iştirak edən xarici ölkələrin elm adamları da buranın qədimliyi, müasir inkişafı ilə yaxından tanış olur, heyranlıqlarını bildirirlər. Bu da hər birimizə böyük qürur və sevinc bəxş edir. Aparılan son tədqiqatların nəticələri bu konfransda elan olundu. Elə müddəalar var idi ki, onlar ilk dəfə məhz Naxçıvanda səsləndirilirdi, birgə müzakirələr, fikir mübadiləsi aparıldı. Təbii ki, bu da qədim diyarda elmin bütün sahələrinin gələcəkdə daha da inkişafına böyük təkan verəcək.

Onu da deyim ki, Naxçıvanın İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı seçilməsi aparılan uzaqgörən siyasətin bəhrəsidir. Bu əlamətdar hadisə diyarın sürətli inkişafına təkan verməklə yanaşı, həm də Naxçıvanı dünyaya tanıtmaq, blokadanı bir daha qırmaq, böyük yüksəliş üçün yeni qapılar açmaq məqsədləri daşıyır. Əminliklə demək olar ki, Naxçıvanda İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı tədbirlərinin yüksək səviyyədə keçirilməsi artıq həmin istiqamətlərin hər biri üzrə yeni inkişafa böyük stimul olub.

Gövhər Baxşəliyeva – AMEA-nın Akademik Z.M.Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutunun direktoru, akademik: – İlk olaraq onu deyim ki, Naxçıvan şəhərinin 2018-ci il üçün İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı seçilməsi ilə əlaqədar keçirilən konfrans böyük elm bayramıdır. Ona görə ki, biz bu tədbir sayəsində bir araya gələrək keçirdiyimiz tədqiqat işləri ilə bağlı fikir mübadiləsi apara, gələcək araşdırmalara istiqamət götürə bilirik. Konfransın gündəliyinə müsəlman aləmi və mədəniyyəti üçün çox əhəmiyyətli mövzular salınmışdı.

Tarixdən də hamımıza yaxşı məlumdur ki, İslam dini meydana gələndən sonra möhtəşəm müsəlman sivilizasiyası yaranıb. Bu mədəniyyətin təşəkkül tapıb inkişaf edərək formalaşmasında təkcə ərəblərin deyil, azərbaycanlıların da böyük rolu olub. İslam dini ilə bağlı əsərlərin yazılmasında, ilahiyyat elmlərinin inkişafında, İslam dini, əxlaqı, fikir və ideyalarının ədəbiyyata gətirilməsində şair və yazıçılarımızın əməyi danılmazdır. Əgər orta əsr Azərbaycan ədəbiyyatına nəzər salsaq, bütün bu deyilənlərin şahidi olarıq. İslam dininin təşəkkül tapmasından sonra bir çox müsəlman ölkələrinə üz tutaraq ilahiyyat elmini öyrənən azərbaycanlılar da çox olub. Sonralar İslam alimi kimi yetişən həmin görkəmli şəxsiyyətlər müsəlman elmi ilə bağlı bir sıra tədqiqat işləri aparıb, dəyərli əsərlər yazıblar. Bu günədək dünyanın bir çox məşhur kitabxanalarında Naxçıvani soyadı ilə tanınan azərbaycanlı alimlərin əsərləri ilə tanış olmuşam. Düşünürəm ki, həmin əsərlər xalqımızın mədəni sərvətidir və onları tərcümə etdirmək, geniş şəkildə öyrənmək, bizim olduğunu dünyaya bəyan etmək olduqca vacib məsələdir.

İslamın digər izləri isə ölkəmizdə ucalan maddi-mədəniyyət nümunələrində özünü göstərir. Naxçıvanda müsəlman dünyasına xas tarixi abidələr kifayət qədərdir. İxtisasıma uyğun olaraq dünyanın bir çox ölkələrini gəzdiyim üçün böyük qürurla deməliyəm ki, indiyədək məni ən çox heyrətləndirən Möminə xatın türbəsi olub. Bu gün insanların çoxu Misir ehramlarını yaxından görməyə can atır. Bu da bir faktdır ki, Möminə xatın türbəsi üzərindəki həndəsi ornamentlərinə, naxışlarına, işlənmə incəliklərinə, möhtəşəm əzəmətinə görə heç də dünyanın 7 möcüzəsindən biri sayılan Misir ehramlarından geri qalmır. Fikrimcə, bu tarixi-mədəni abidə cahanın 8-ci möcüzəsi hesab edilməlidir.

Onu da qeyd edim ki, bu, mənim Naxçıvana üçüncü səfərim olsa da, hər gəlişimdə özümü sanki yeni bir məkanda hiss edirəm. Son illər qədim diyarın sürətli inkişafı məni heyran qoyur. Dünyanın ən baxımlı şəhərlərində belə, Naxçıvandakı qədər səliqə-sahman, təmizlik yoxdur. Ölkəmizdə, eləcə də onun ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvanda gedən belə yüksək inkişaf düşmənimizə gözdağı, dostlarımıza isə böyük fəxarət gətirir.

Muxtar İmanov – AMEA-nın Folklor İnstitutunun direktoru, akademik: – Ötən illər ərzində qədim Naxçıvan torpağında əldə olunan nailiyyətlər ulu öndər Heydər Əliyevin ideya-siyasi kursuna sadiqliyin və yurda bağlılığın təcəssümü kimi özünü büruzə verir. Bu gün Naxçıvan keçirilən beynəlxalq tədbirlərə, elmi simpozium və festivallara ev sahibliyi edir. “Naxçıvan: İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı” mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfrans da növbəti əhəmiyyətli tədbirlərdən biridir.

Beşminillik şəhər mədəniyyəti tarixinə malik olan bu qədim oğuz yurdu hazırda inkişafının yeni mərhələsinə qədəm qoyub. 2018-ci il üçün Naxçıvanın İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı seçilməsi onun İslam dünyasındakı yerinin və nüfuzunun göstəricisidir. Naxçıvan İslam dünyasının, mədəniyyət zənginliyinin rəmzi olan bir şəhərdir. Bunu şəhərin qədim tarixi və mədəniyyət abidələri bir daha sübut edir.

Heç şübhəsiz ki, Naxçıvan İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı kimi, bəşər sivilizasiyasına qiymətli töhfələr verməklə, bu mədəniyyətin müasir mərhələsində və yeni kontekstdə tədqiqinə, eləcə də təbliğinə geniş imkanlar açacaq.

Nail ƏSGƏROV
Ramiyyə ƏKBƏROVA

Zəngin maddi-mədəni irs nümunələrimizdən biri – Naxçıvan milli geyimləri

Milli geyimlər maddi-mədəniyyətin bir növü kimi xalqı səciyyələndirən, fərqləndirən, milli cəhətdən sonrakı dövrlərə çatdıran vacib etnoqrafik faktlardır. Geyimlər etnogenez məsələlərini aydınlaşdırmaq, xalqlar arasında mədəni-tarixi əlaqə və qarşılıqlı təsir məsələlərini müəyyənləşdirmək işində yardımçı material rolunu oynamaqla, xalqın həm təsərrüfat sahələrinin səviyyəsindən, həm də coğrafi şəraitdən asılıdır. Maddi-mədəniyyətin digər sahələri kimi, geyimlər də sosial-iqtisadi həyat şəraiti ilə üzvi surətdə bağlı olub, xalqın əmək fəaliyyətini, onun bədii-estetik zövqünü, cəmiyyətin ictimai qrupları arasındakı sosial-zümrə fərqlərini aydın şəkildə özündə əks etdirir.

Naxçıvanda geniş yayılmış milli geyimlərin ən qədim nümunələri dövrümüzə qədər gəlib çatmasa da, bu geyimləri bəzəyən müxtəlif bəzək əşyaları muzeylərimizdə sərgilənməkdədir. Qədim yaşayış yerlərimizdən tapılmış iy ucluqları da onu deməyə əsas verir ki, ulu əcdadlarımız hələ eramızdan əvvəl V minillikdən yun əyirməyi və toxumağı bacarmışlar. Eramızdan əvvəl II minilliyə aid Qızılburun küpəsi üzərində milli geyimdə təsvir edilmiş kişi və qadın rəsmləri də geyim mədəniyyətimizin tarixinin nə qədər qədim olduğunu göstərən əsaslı dəlillərdəndir.

Milli geyim mədəniyyətimizdən danışarkən qeyd etməliyik ki, xalq geyimlərinin zənginliyi bilavasitə parça istehsalı, onun inkişaf dinamikası ilə sıx vəhdət təşkil etmişdir. Orta əsrlərə aid Xaraba Gilan sərdabəsindən tapılmış müxtəlif parçalar geyim mədəniyyətimizi öyrənmək baxımından əhəmiyyət daşıyır. Əldə edilən parça örnəklərindən məlum olur ki, Naxçıvan diyarında yaşayan insanlar parça toxumaq sahəsində hələ XIII əsrdə yüksək nailiyyət əldə etmişlər. Parça hazırlanmasında cecim toxuma üsulundan istifadə məhsulların yüksək keyfiyyətliliyini təmin etmişdir. Bu cür parçalardan hazırlanan geyimlər estetik baxımdan da gözoxşayan olmuşdur.

Naxçıvan diyarı uzun əsrlərboyu yüksəkkeyfiyyətli parça istehsal edən sənətkarlıq və istehsal mərkəzləri ilə də şöhrət qazanmışdır. Naxçıvan və Ordubad şəhərləri bu mərkəzlərin ən qabaqcıllarından olmuşlar.

Qeyd edək ki, XIX əsrin birinci yarısında Naxçıvanda cecim üsulu ilə toxunan parçaların istehsalında müəyyən durğunluq əmələ gəlmişdi. XIX əsrin ikinsi yarısından başlayaraq ölkədə baş verən müəyyən sosial-iqtisadi dəyişikliklər bütün sənət sahələrində olduğu kimi, parça istehsalından da təsirsiz ötməmişdi. Artıq ipək parçalardan hazırlanan geyimləri sadə quruluşlu, həndəsi naxışlı geyimlər əvəz etməyə başlamışdı.

Kişi geyimləri. Kişi üst geyimləri içərisində üst köynəyi, arxalıq, çuxa, şalvar və kürk geniş yer tuturdu.

Kişi alt geyimlərindən olan can köynəklərindən, əsasən, payız və yaz aylarında, qışda isə "bambaz" adlanan parçadan hazırlanan köynəklərdən istifadə edilirdi.

Üst köynəkləri sadə formada tikilirdi. Xüsusi ölçü və formaya malik şalvarlar nazik parçadan və yundan hazırlanır, genbalaqlı və darbalaqlı olurdu.

Kişi üst geyimlərinə daxil olan əbalardan daha çox din xadimləri və mollalar istifadə edirdilər.

Naxçıvanda çuxalar da çox qiymətli geyim növü idi. "Oyma" yaxalı çuxalar Naxçıvan bölgəsi üçün xarakterik idi.

"Qılıncı-şal" adlanan arxalıq növü üst və ətəkdən ibarət idi. Zənginlər ikiqanad arxalıq geyinər, gənclər arxalığın üzərindən kəmər, yaşlılar isə qurşaq bağlayardılar.

Mövsümi geyim növü olan kürkdən daha çox şəhərdə, qismən dağətəyi kəndlərdə istifadə olunurdu.

Üst geyimləri sırasında olan yapıncı, əsasən, elatlar (maldarlar) arasında geniş yayılmışdı.

Qadın geyimləri. Naxçıvan qadınlarının keyfiyyətinə, rənginə, mükəmməl ornamental həllinə görə gözoxşayan ənənəvi üst geyimləri arasında "çəpkən", "nimtənə", "baharı" və "məndulə" adları ilə bəlli olan arxalıq xüsusi yer tutmuşdur. Bundan əlavə, küləcə, kürdü, katibi, döşlük və tuman kimi qadın üst geyimlərindən də istifadə olunmuşdur.

Qadın üst geyim növlərinin əsas elementlərindən biri köynək idi. Naxçıvanın dağlıq hissəsində, əsasən, uzunətək köynək geniş yayılmışdı. Topuğa qədər çatan belə köynəklərin biçim üslubunda fərq olmasa da, onlar həm uzunluğu, həm də ətəklərinin getdikcə enlənməsi ilə seçilirdi. Köynəyin uzunluğu yaşlı qadınlarda yarım arşına (45-55 santimetr) çatırdı. Belə köynəklərdə uzunluq nəzərə alınaraq yan çapıqlar daha böyük kəsilirdi. Naxçıvan bölgəsində belə köynəklər "oyma" adlanırdı. Naxçıvan qadınları, eyni zamanda "çəpkən" adlanan üst geyiminə də üstünlük verirdilər.

Azərbaycanın digər bölgələrində tumanların uzunluğu, adətən, topuğa qədər olduğu halda, bu qadın geyim növünün Naxçıvan-Ordubad zonasına aid formaları bir qədər qısa, 10-12 taxtadan ibarət olurdu. "Taxta" tumanın zolaqlarını ifadə edir. Zolaq dedikdə parçanın naxışları deyil, geyimin üzərindəki dalğaları nəzərdə tutulmuşdur. Bu dalğalara tumanın hissələri də deyilir. "Taxta" sözünün leksik mənası çoxdur. Əvvəllər parçaları müəyyən ölçülü taxtalarla ölçərdilər. Əkin sahəsinin bərabər hissələrinə də taxta deyilir.

Bu bölgə üçün xarakterik olan

"sırıqlı tumanlar" da olduqca maraqlıdır. İpək və yun parçadan tikilən bu geyimlərin üzlüyü ilə astarı arasına yun döşənərək sırınırdı. Onu "səltə" adlanan geyimin üstündən geyirdilər. Belə geyimlərin beli büzməli olub keçi qəzilindən hazırlanar, hər iki ucu rəngli ipək və güləbətin saplardan hazırlanmış qotazlı tumanbağı ilə bağlanardı. Onların ətəyinə başqa parçadan köbə, müxtəlif baftalar, zəncirə və sair tikilərdi.

Baş geyimləri. İstər kişi, istərsə də qadın geyimlərində bu geyim növünün özünəməxsus yeri olmuşdur. Bu geyimlər soyuq və istidən insanı qorumaqla yanaşı, qeyrət və namus rəmzi sayılmışdır.

Naxçıvanın kişi baş geyimləri nəfis tərtibatı ilə göz oxşamışdır. Ənənəvi kişi baş geyimləri gecə və gündüz geyimlərinə ayrılır. Bundan əlavə, kişi baş geyimləri içərisində bağlama baş geyimləri (sarıq, baş dəsmalı, çalma) də mövcud olmuşdur. Baş geyimləri dəri, keçə, parça və sairdən hazırlanırdı. Bu geyimlərdən papaq, külah, araqçın, fəst (buna bəzən tərlik və təsək də deyilir) və digərlərinin adlarını çəkmək olar.

Naxçıvana xas qadın baş geyimlərindən cuna, qəşbənd, ləçək, tül, örpək, yaylıq, kəlağayı, araqçın və dingəni qeyd edə bilərik. Bunlar nazik pambıq parçadan və ya tənzifdən dördkünc və ya üçkünc kəsilərək kənarları bəzəkli və ya bəzəksiz baş geyimidir. Onlardan saçları bir yerə yığmaq, eyni zamanda başın tərləməsinin qarşısını almaq üçün istifadə edirdilər.

Naxçıvan milli geyimlərinin nəfis örnəklərindən olan baş örtükləri məşhur türk səyyahı Övliya Çələbinin də diqqətini cəlb etmiş və o, "Səyahətnamə"sində bu baş örtüklərinin Naxçıvandan çox-çox uzaqlarda da məşhur olduğunu qeyd etmişdi.

Naxçıvanda qadınların istifadə etdiyi baş örtüyü – ləçək kiçikölçülü olub yaylığın altından başa çalınır. Ləçəyin maraqlı bağlanma üsulu var. Qadınların ləçəyi başlarına düyün vurmadan möhkəm tarımla bağlamaları bu baş örtüyünün fərqli cəhətlərindən biridir.

Yaylıqların ən məşhuru kəlağayıdır. Kəlağayı böyükölçülüdür. XIX-XX əsrlərdə Naxçıvan kəlağayıları basma naxış üsulu ilə bəzədilmişdir. Bu üsul Azərbaycanın bir çox bölgələrində məşhur idi. Övliya Çələbi "Səyahətnamə"sində Naxçıvan, Ordubad şəhərlərinin özünün çit, basma-qələmkarlıq üsulu ilə bəzədilmiş məmulatları ilə dünya şöhrəti qazandığı haqqında məlumat verir. Naxçıvan kəlağayılarının bəzədilməsində birrəngli üsula tez-tez rast gəlinir. Bu üsulda indiqodan istifadə edilir. İndiqo göy, lilə, küp rəngi kimi də tanınmışdır. Toxuculuq məmulatlarının hazırlanmasında ondan geniş istifadə olunmuşdur.

Basma naxış üsulu ilə hazırlanan parçalardan müxtəlif baş örtükləri, geyimləri tikilmişdir. Naxçıvanda parçaların naxışlanmasında istifadə olunan basma sənətinin inkişafı yerli xammalın – ipəkçiliyin, pambıqçılığın, təbii boyaqların olması ilə əlaqədardır. Basma naxışlı parçalar

ucuz başa gəldiyindən kütləvi şəkildə istifadə edilmişdir.

Ayaq geyimləri. Naxçıvan milli geyimlərinin ayrılmaz ünsürlərindən biri də ayaq geyimləridir. Kişi ayaq geyimlərinə çəkmə (boğazlı, xrom), çarıq, məst, başmaq, lapçın dolaq və corablar aiddir.

Hündürdabanlı, altına nal vurulmuş, aşılanmış göndən (müşkü, tumac, sağrı və sair) bəzəksiz hazırlanan kişi başmağının başlıca müştərisi şəhər əhalisi olmuşdu.

Qadın ayaq geyimlərinə başmaq, nəleyin, şətəl, çarıq, məst, çust, quşkeçməz, quşkeçər, badış və corablar daxildir.

Keçmişdə başmaq "zənanə" (qadın) və "mərdanə" (kişi) adlandırılan iki növdə hazırlanarmış. Biçim üsulu və tikiş texnikası baxımından bunlar bir-birinə çox yaxın olsalar da, bəzək tərtibatına və zərifliyinə görə qadın başmaqları seçilib fərqlənirdi. Bu başmaqların üstü çox vaxt məxmərdən tikilərək müxtəlif naxış növləri ilə bəzədildiyi halda, kişi başmaqlarına bəzək vurulmurdu.

Çarıq adı ilə tanınan ayaqqabıların altı düz olurdu. Çarıq sadə insanların daha çox istifadə etdiyi ayaqqabı növü olmuşdur. Çarıqların müxtəlif nümunələri muxtar respublikamızın tarix-diyarşünaslıq muzeylərində bu gün də qorunub saxlanılmaqdadır. Çarıq hazırlanmasının əyani formasını rəssam Şamil Qazıyevin etnoqrafik zənginliklərlə dolu tablolarından birində – "Çarıqçılar" tablosunda görə bilərik.

Uşaq geyimlərinə gəldikdə isə demək olar ki, onlar bütünlüklə böyüklərin (kişi və qadınların) milli libaslarının kiçik ölçüdə təkrarından ibarət olmuşdur.

Bu gün muxtar respublikamızda milli dəyərlərimizin qorunması, təbliği istiqamətində aparılan məqsədyönlü siyasət milli geyim mədəniyyətimizin gələcək nəsillərə çatdırılmasına da öz töhfəsini verməkdədir. Qədim diyarımızda xalq yaradıcılığı günlərinin keçirilməsi, tarix-diyarşünaslıq muzeylərinin milli geyimlərlə zənginləşdirilməsi, Naxçıvan milli geyimləri ilə bağlı nəşr olunan kitab və məqalələr bu maddi-mədəni irsimizin təbliği üçün çox əhəmiyyətlidir. Bu gün "Naxçıvanqala" Tarix-Memarlıq Muzey Kompleksində keçiriləcək "Milli geyimlər" festivalı da milli geyimlərimizin təbliğində mühüm rol oynayacaqdır.

Fizzə QULİYEVA
AMEA Naxçıvan Bölməsinin İncəsənət, Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun Təsviri və dekorativ-tətbiqi sənətlər şöbəsinin müdiri,
Asəf ORUCOV
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Naxçıvanlı yeniyetmə idmançı ilk dəfə olimpiadada iştirak edəcək

Muxtar respublikamızda olimpiya hərəkatının genişlənməsinə böyük önəm verilir. Əlbəttə, bunun müəyyən səbəbləri var ki, ən əsası da, dünya ölkələrinin böyük əksəriyyətinin bu tədbirlərdə iştirakıdır. Diyarımızda idmanın inkişaf tempini müxtəlif kriteriyalarla ölçmək olar. Ancaq olimpiya oyunlarında çıxış bu tempin ən yüksəyidir. Bu sevinci bizə cari ildə keçiriləcək Yeniyetmələrin III Yay Olimpiya Oyunlarında idmançımız Tərmenxan Babayev yaşadacaq.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyinin Şərur rayon ağır atletika bölməsinin yetirməsi Argentinanın Buenos-Ayres şəhərində keçiriləcək olimpiadada Azərbaycanı ağırlıqqaldırmada təmsil edəcək. Ölkəmizin qazandığı 17 lisenziyadan biri məhz Tərmenxanın payına düşür. Cənubi Amerika ölkəsinə yollanacaq (hələlik 9 idman növü üzrə) yığmamızın heyətində ən böyük ümidlər Naxçıvan idmançısınadır. Belə ki, hazırda öz yaş qrupu və çəki dərəcəsində dünyanın ən güclü idmançılarından hesab edilən Tərmenxan Babayev olimpiadada qələbə qazanmağa ən real namizəd göstərilir. Onun olimpiya oyunlarına vəsiqə qazanması, eyni zamanda Naxçıvan idmanı tarixində ilkdir. Məhz bu amili nəzərə alıb idmançımızın da fikirlərini öyrəndik: "İlk dəfə olaraq olimpiadada iştirak etmək və dünyanın ən güclü idmançıları ilə eyni yarışda mübarizə aparmaq qürurvericidir. Olimpiadaya vəsiqə qazanmaq, əslində, heç də asan olmadı. İştirak etdiyim turnirlərdə, Avropa və dünya çempionatlarında uğur qazanmağa çalışdım və buna nail oldum. Bu, təkcə mənim yox, həmçinin mənə dəstək olan, mənimlə həmişə maraqlanan və üzərimdə əziyyəti olanların qələbəsidir. Sevindirici haldır ki, Naxçıvan idmanı tarixində ilkə imza atacağam. Bununla qürur duyuram. Bu yolda muxtar respublika rəhbərinin göstərdiyi qayğı məni yeni-yeni qələbələrə ruhlandırır. Təlim-məşq toplanışlarında və yarışlarda, turnirlərdə iştirakım təmin edilib. İndi məqsədim olimpiadada qələbə qazanıb Naxçıvanın idman ənənəsini davam etdirmək və Azərbaycan bayrağını dalğalandırmaqdır".

Qeyd edək ki, Yeniyetmələrin III Yay Olimpiya Oyunları 6-18 oktyabrda təşkil olunacaq.

Ceyhun MƏMMƏDOV

İtmişdir

Naxçıvan şəhəri, 48-ci məhəllə, döngə 10, ev 18-də yaşayan Cəfərov Fazil Şahhüseyn oğlunun adına olan 18462 inventar nömrəli texniki pasport və MH-0058206 seriya nömrəli çıxarış itdiyindən etibarsız sayılır.

ŞƏRQ qapısı

Baş redaktor:
MEHRİBAN SULTANOVA

Ünvan: *AZ-7000, Naxçıvan şəhəri, "Təbriz" küçəsi 1.*
Telefonlar: Məsul katib: 545-62-47
Şöbələr: 545-81-44, 545-51-18
Müxbirlər: 545-75-21, Faks: 544-52-52
E-mail: *serqqapisi@nakhchivan.az*

Qeydiyyat №: 575

Əlyazmalara cavab verilmir və onlar geri qaytarılmır

Nömrəyə məsul: **Ramiyyə Əkbərova**
Qəzet redaksiyanın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib və Əcəmi NPB-də ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.

Tiraj: 1490. Sifariş № 641